

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

проспект Повітряних Сил, 6, м.Київ,
03168
тел.: (044) 230-73-30
E-mail: admou@post.mil.gov.ua
web: www.mod.gov.ua
код згідно з ЄДРПОУ 00034022

MINISTRY OF DEFENCE
OF UKRAINE

6, Povitrianykh Syl Avenue, Kyiv,
03168, Ukraine
phone: (044) 230-74-67
E-mail: admou@post.mil.gov.ua
web: www.mod.gov.ua

№ _____ від _____ 20__ р.

Комітет Верховної Ради України
з питань молоді і спорту

На № 04-21/05-2026/180661 від 30.07.2026

У Міністерстві оборони України (далі – Міноборони) розглянуто лист Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту щодо участі у змішаному форматі в слуханнях на тему: “Шляхи вдосконалення законодавчого забезпечення сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності” та надання інформаційно-аналітичних матеріалів до слухань.

За результатами опрацювання повідомляємо про участь у заході від Міноборони наступних представників:

начальника Управління політики національного спротиву Міністерства оборони України Юрія ЄЛЕНІЧА (контактний телефон: (098) 336 49 42);

головного спеціаліста відділу військово-патріотичного виховання Управління політики національного спротиву Міністерства оборони України Аліни ЗАПОРОЖЕЦЬ (контактний телефон: (097) 638 93 10);

Посадові особи визначені до участі у зазначених слуханнях заповнили електронну форму за вказаним у листі посиланням.

Також надсилаємо інформаційно-аналітичні матеріали до доповіді начальника Управління політики національного спротиву Міністерства оборони України Юрія Єленіча під час слухань.

Додаток: згадане на 6 арк. в 1 прим.

Заступник Міністра оборони України

Любов ГАЛАН

Аліна Запорожець 293 60 49

ДОКУМЕНТ СЕДО
Сертифікат 3F1FC22062171FDF040000008587010088250600
Підписувач Галан Любов Михайлівна
Дійсний з 31.07.2026 0:00:00 по 30.07.2028 23:59:59

Міністерство оборони України

220/10/29/11897-26 від 18.08.2026 20:39

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА
до доповіді начальника Управління політики національного спротиву
Міністерства оборони України Юрія Єленіча
під час слухань у Комітеті ВРУ з питань молоді і спорту на тему: “Шляхи
вдосконалення законодавчого забезпечення сфери утвердження
української національної та громадянської ідентичності”

Закон України “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” (далі – Закон) є концептуально виваженим законодавчим актом, який створює інституційну та ціннісну рамку для формування української національної та громадянської ідентичності загалом. Його розробники вперше на рівні закону системно визначили державну політику у сфері національної та громадянської ідентичності, окресливши національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання та громадянську освіту як самостійні, стратегічно важливі напрями цієї політики. За цю ґрунтовну роботу та постановку питання оборонної свідомості громадян на рівень державної політики - хочу висловити щиру подяку його авторам.

Водночас будь-який якісний рамковий закон, за самою своєю природою, потребує подальшого розвитку та деталізації на рівні окремих механізмів реалізації.

Так, під час практичної реалізації Закону, зокрема щодо здійснення заходів військово-патріотичного виховання, Міністерство оборони України неодноразово зустрічається з випадками ототожнення цього процесу з терміном “національно-патріотичне виховання”, де обидва поняття нерідко трактуються як тотожні або взаємозамінні, попри те що вони мають різний предмет та очікуваний результат. Національно-патріотичне виховання формує ціннісно-світоглядну основу з урахування на основі суспільно-державних (національних) цінностей України, в той час як військово-патріотичне виховання має практичну мету – набуття громадянином конкретних оборонних компетентностей, **необхідних для виконання конституційного обов’язку із захисту держави.**

Ураховуючи зазначене пропонується конкретизувати визначення “військово-патріотичного виховання” та закріпити додаткові механізми застосування Закону за цим напрямом:

в пункті 1 частини першої статті 1 Закону визначати термін **“військово-патріотичне виховання”** як **“наскрізний виховний процес, спрямований на формування у громадян України оборонної свідомості, набуття оборонних компетентностей, готовності до національного спротиву та підвищення суспільної значущості, поваги й мотивації до проходження військової служби”**;

частину першу статті 1 Закону доповнити пунктом 13-1 такого змісту **“оборонні компетентності громадян – сукупність знань, умінь і навичок,**

необхідних для виконання конституційного обов'язку із захисту України”;
 частину шосту статті 15 Закону доповнити пунктами наступного змісту:

До повноважень Міністерства оборони України у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності належить:

1) погодження типових (модельних) освітніх та виховних програм, що містять військово-патріотичну чи оборонну складову;

2) координація у межах компетенції здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання громадян, формування готовності громадян України до захисту незалежності та територіальної цілісності України, популяризації військової служби та воєнної історії у межах компетенції.

Також інформуємо, що в Міністерстві оборони України опрацьовано дослідження на тему “Особливості системи військово-патріотичного виховання молоді, що застосовується у російській федерації та на тимчасово окупованих територіях України, як дієвого механізму формування імперської свідомості і тотальної мілітаризації суспільства та визначального чинника забезпечення сталого комплектування збройних сил російської федерації людськими ресурсами”, в якому проведено детальний аналіз російської державної політики у сфері військово-патріотичного виховання, особливостей системи військово-патріотичного виховання, що застосовується у російській федерації та на тимчасово окупованих територіях України, а також методи впливу на формування імперської свідомості та тотальної мілітаризації суспільства.

За результатами проведеного дослідження, зазначаємо що в основі тоталітарної ідеології, якою охоплена Росія і яка ретранслюється через масштабну систему військово-патріотичного виховання, закладено механізм саморуйнування. Нове покоління молоді починає сприймати “подвійне мислення” як нормальний стан речей. Державна політика військово-патріотичного виховання в Росії формує у своїх громадян несприйняття та відкидання критичного мислення, сліпе повторення догматичних основ пропаганди, безальтернативність думок.

Натомість наша модель має ґрунтуватися на протилежних засадах. В її основі має бути не примус, а усвідомлений вибір громадянина, який розуміє, за що і чому він захищає свою державу. Не сліпа лояльність до режиму, а розуміння цінності людського життя, гідності та свободи як мети, заради якої існує обороноздатність. Не мілітаризація дитинства, а поступове, відповідне до віку і психологічно безпечне формування громадянської відповідальності, що природно переростає у практичну готовність до захисту держави тоді, коли громадянин стає для цього дорослим і компетентним. Саме тому питання забезпечення ефективного правового регулювання державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності є важливим та актуальним в наш час.

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

щодо виконання оперативного завдання “Особливості системи військово-патріотичного виховання молоді, що застосовується у російській федерації та на тимчасово окупованих територіях України, як дієвого механізму формування імперської свідомості і тотальної мілітаризації суспільства та визначального чинника забезпечення сталого комплектування збройних сил російської федерації людськими ресурсами”

З метою напрацювання пропозицій протидії суб’єктам ворожого впливу і визначення шляхів розвитку та удосконалення системи військово-патріотичного виховання громадян України в Міністерстві оборони України опрацьовано дослідження на тему: “Особливості системи військово-патріотичного виховання молоді, що застосовується у російській федерації та на тимчасово окупованих територіях України, як дієвого механізму формування імперської свідомості і тотальної мілітаризації суспільства та визначального чинника забезпечення сталого комплектування збройних сил російської федерації людськими ресурсами”.

У ході проведеного дослідження вивчено особливості системи військово-патріотичного виховання, що застосовується у російській федерації та на тимчасово окупованих територіях України, методи впливу на формування імперської свідомості та тотальної мілітаризації суспільства, а також проведено детальний аналіз російської державної політики у сфері військово-патріотичного виховання та побудови структурної вертикалі російської системи, що долучається до процесів ідеологічного та мілітарного виховання, насамперед дітей та молоді;

За результатами встановлено, що російська система ВПВ є прикладом сформованої багатоступінчатої, ефективної моделі державної політики в галузі залучення громадян до військової служби на добровільній основі.

Вона характеризується наступними ознаками:

1. Системність: Ключова ознака російського ВПВ – це не набір окремих програм, як це існує в європейських демократичних державах, а єдиний конвеєр всеохоплюючого ідеологічного тиску. Кремль створив на ТОТ України систему мілітарної підготовки дітей, яка діє безперервно – від дитячого садочка до призовного віку. В основі три взаємопов’язані блоки, які взаємодіють між собою та підпорядковані єдиній меті:

ідеологічний блок – комплекс догматичних імперських, людино-ненависницьких та псевдонаукових штампів, які складають основу ідеології “руського міру”, яка направлена на формування нової ідентичності “захисника” у підростаючого покоління. Цей блок дозволяє формувати монополію наративу, унеможливорює сумніви, критику влади, поширює серед молоді упереджене ставлення до представників інших народів, формує відчуття “обложеної фортеці”;

навчально-практичний блок полягає у формуванні у дітей та молоді конкретних навичок, пов'язаних із військовою службою. Під виглядом “військово-патріотичного” виховання на дітях системно відпрацьовувалися елементи військової підготовки: стройова підготовка, робота зі зброєю, навчання тактики бою та ідеологічна обробка. У межах профорієнтування відбувається залучення дітей до навчання військових технологій. “Рух перших”, “Юнармія”, ТДСААФ та інші створені як парамілітарні організації – діти об'єднуються в “загони”, носять знаки розрізнення, проходять вишколи й беруть участь у “військово-патріотичних” іграх;

рекрутинговий блок – конвертація вихованців у призовників. ВПВ в Росії прямо ставить завдання своїм органам забезпечити максимально широке залучення громадян до військової служби через молодіжні організації. Стратегія розвитку патріотичного виховання передбачає, що “Юнармія”, має бути першою сходинкою до військової служби. Дітям обіцяють пільги та кар'єрні можливості у Збройних силах РФ. Підготовка, отримана у ВПВ-організаціях, враховується призовними комісіями при визначенні роду військ. Участь в проектах “Юнармії”, надає преференцію для молодих людей при вступі у військові ВНЗ.

2. Ієрархічність Система має чітку вертикаль координації та контролю від Кремля до окремих шкіл. Система безперервного інформаційного впливу та пропаганди включає: дитячі садки, кадетські класи, освітні заклади з “військово-патріотичною орієнтацією”, літні табори, політичні партії РФ, РПЦ МП, молодіжні рухи “Юнармія” та “Рух перших”, регіональні центри підготовки до військової служби “Авангард”, ТДСААФ, міністерство просвіти, міністерство науки та вищої освіти, міністерство культури, міністерство оборони РФ тощо.

Водночас фінансування ВПВ здійснюється за рахунок коштів федерального бюджету, а додаткове фінансування може здійснюватися за рахунок бюджетів суб'єктів РФ і місцевих бюджетів.

3. Масштабність За всі роки існування “Юнармії” загальне охоплення перевищує два мільйони дітей. Через шкільні організації “Руху перших” до вересня 2025 року пройшло до 12,5 мільйона осіб. У ТДСААФ кількість учасників з 2014 року зросла з 4,9 до 7,4 мільйона осіб. За рахунок масштабування проєктів, створення мобільних пересувних виставок та агітпоїздів, екскурсій, включення існуючих мереж паралельних структур (школа, церква), ВПВ в Росії поширюється на найвіддаленіші регіони. Більш того, завдяки своїй мережевій структурі ВПВ охоплює депресивні, економічно нерозвинені регіони, де рекрутингові кампанії щодо залучення на військову службу мають найбільший успіх. Географічна масштабність дає можливість вкрай оперативно поширювати ВПВ й на захоплених українських територіях. Наприклад, на ТОТ Донецької області восени 2024 року “Юнармія” налічувала понад 5 тис., а Луганської області – 6 тис. дітей.

4. Фінансування. В 2025 р. уряд Росії виділив рекордні 66,6 млрд рублів на “патріотичні” програми для дітей і підлітків. При цьому, з початку війни в Україні витрати на пропаганду у школах і дитсадках зросли вже у 19 разів.

5. Безперервність. На відміну від разових акцій, система охоплює людину безперервно протягом 15–20 років. Система ВПВ сконцентрована на роботі з

дітьми й головні зусилля та ресурси направлені на покоління, що підростає. Також елементи ВПВ також запроваджено в закладах вищої освіти через обов'язкові або факультативні предмети.

6. Технологічність – актуалізація ВПВ під поточну війну. Росія свідомо обрала стратегію “зробити мілітаризм привабливим через технології”. Через ВПВ держава перетворює те, що цікавить молодь (дрони, ігри, симулятори) на інструмент підготовки до військової служби. Виокремлюється кілька чітких напрямків. Центри “Воїн” запустили у травні 2023 року, і сьогодні його філії працюють у понад 20 регіонах Росії. Програма передбачає не лише початкову військову підготовку, а й опанування дронів на рівні симуляції ударних польотів від першої особи (FPV).

Війна та мілітаризм також рекламуються через геймерські платформи, що дозволяє суттєво розширити вплив ідеології на всі верстви населення.

Військово-патріотична орієнтація молоді стала в сучасній Росії складовою державної політики і охопила всі аспекти життя дітей – від освіти до дозвілля. Її офіційна мета – згуртувати націю перед зовнішніми загрозами та забезпечити спадкоємність імперських амбіцій режиму. Вплив цих програм на свідомість підростаючого покоління проявляється у формуванні **колективного образу світу, де війна і мілітаризм – це нормальна і навіть благородна справа.** Російська влада розраховує, що така ідеологічно “правильна” молодь збереже відданість системі та стане опорою для продовження нинішнього політичного курсу. Втім, критики застерігають, що подібна мілітаризація дітей має і темний бік: вона придушує критичне мислення, насаджує культ насильства і може призвести до втрати цілого покоління. Але в умовах авторитарної Росії 2025 року альтернатива відсутня – **“завод з виробництва юних патріотів”** працює на повну потужність, готуючи “покоління війни” на заміну нинішнім солдатам. Як підсумовують оглядачі, Кремль прагне отримати молодь, здатну “продовжувати воювати стільки, скільки буде потрібно владі”, і наразі робить все, щоб реалізувати цю ціль.

Активізація діяльності нашого ворога формує виклики, на які необхідно своєчасно і адекватно реагувати.

На тлі тимчасової окупації російською федерацією Автономної Республіки Крим та окремих територій Сходу й Півдня України, що сталося унаслідок розв'язаної нею війни і в подальшому повномасштабним вторгненням, особливо гостро позначилися прогалини в питаннях національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання українського суспільства.

Тому, для України **національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання** доцільно переосмислити, і розглядати не як набір окремих заходів, а як **інфраструктуру суспільної стійкості.**

Зокрема, ключовою проблемою за напрямом військово-патріотичного виховання є недостатня комунікація (взаємодія) в ланці: нормотворення – міжвідомча координація – локальне виконання – вимірювання результатів.

На національному рівні потрібен постійний моніторинг та узагальнення даних і рішень, який поєднує аналіз ворожого впливу, стратегічні комунікації, кіберсигнали та правові інструменти.

На регіональному рівні – системна робота координаційних рад і розробка типових протоколів спільних дій між обласними військовими адміністраціями, територіальними громадами, освітніми закладами, місцевими комунікаційними каналами (засобами) та громадянським суспільством.

На рівні суспільства – всебічне продумане, безперервне і послідовне військово-патріотичне виховання побудоване на системі громадянських компетентностей, медіаграмотності, роботи з історичною пам'яттю, місцевої участі, взаємодії з ветеранами та практик демократичної відповідальності.

Такий порядок узгоджується на рівні законодавчої бази і успішними практиками у цьому напрямку ЄС, НАТО та Балтійських країн.
